

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Збереження вікових дерев на природоохоронних територіях» (Національний природний парк «Холодний Яр», с. Мельники, Черкаська область, 05-06 жовтня 2023 р). – К.: Центр екологічної освіти та інформації 2023 р. – С.56-58.

УДК 582.288: 581.92 (477.8)

ПЕРША ЗНАХІДКА РІДКІСНОГО ГРИБА *PLECTANIA MELASTOMA* (SOWERBY) FUSKEL (ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ) З ТЕРИТОРІЇ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «МЕДОБОРИ»

Олександр Романченко, аспірант, **Олександр Акулов**, к.б.н., доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
e-mail akulov@karazin.ua

Сумчастий гриб *Plectania melastoma* (Sowerby) Fuckel є представником опекулятних дискоміцетів, тобто характеризується наявністю плодових тіл апотеціїв з оперкулятними сумками. Він належить до родини Sarcosomataceae Kobayasi з порядку Pezizales J. Schröt. Попри те, що апотеції гриба доволі великі (до 3 см в діаметрі), а ззовні вкриті яскравою інкрустацією, відомих знахідок цього виду небагато і вважається, що він є має созологічну цінність. Вид включений до червоних списків грибів Данії, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Словаччини, Фінляндії, Франції, Хорватії, Чехії, Швейцарії та Швеції. У 2021 р. *Plectania melastoma* було включено до нового видання Червоної книги України із статусом «вразливий» (Наказ..., 2021; Гелюта та ін., 2022).

Plectania melastoma є представником «весняних грибів», який утворює плодові тіла на невеличких (до 5 см діаметром) опалих гілках листяних і хвойних дерев, що занурені у лісову підстилку або мохи. Гриб віддає перевагу зволоженим біотопам з незначним антропогенним впливом. Є підстави вважати, що гриб починає колонізувати гілки ще живого дерева (як ендотроф), а плодоносить на відмерлій деревині після потрапляння гілок у лісову підстилку (Healy et al. 2021).

Апотеції *P. melastoma* поодинокі або скупчені на субстраті, мають короткі рудиментарні ніжки. Гіменіальна поверхня та м'якуш темно-бурі до чорних, але зовнішня поверхня плодових тіл рясно інкрустована помаранчево-червоними гранулами. Пігменти гриба розчиняються у водному розчині КОН і надають йому виразного пурпурово-червоного забарвлення. Оскільки така властивість вперше була виявлена у видів роду *Ionomidotis*, в англійській літературі її прийнято називати «ionomidotic reaction» (Gierczyk, 2010; Glejdura et al., 2011).

Дотепер в Україні було відомо лише три місцезнаходження виду *Plectania melastoma* з Київської та Івано-Франківської області. Знахідка з Київської області (околиці с. Волиця, Фастівського р-ну, неподалік від ботанічної пам'ятки «Дуб Семена Палія») датується 1974 р. Відносно нові знахідки виду були здійснені у лісах Національного природного парку «Гуцульщина» неподалік м. Косів (Гриби України, 2006; Зикова, 2018; Гелюта та ін., 2022).

Під час мікологічного дослідження території Городницького ПОНДВ природного заповідника «Медобори» (Гусятинська селищна громада Чортківського району Тернопільської області) 14 травня 2023 р. нами було виявлено новий, раніше невідомий локалітет поширення гриба *Plectania melastoma* в Україні. Скупчення сухих плодових тіл гриба було виявлено на опалій навівзанурений у ґрунт гілці граба у грабово-ясеновому лісі у підніжжя г. Бохит (1 км на схід від с. Городниця, координати: 49.173, 26.147). Зразок було визначено із використанням світлової мікроскопії та інсеровано до фондів Мікологічного гербарію Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна під номером CWU (Мус) AS 8707 (Рисунок 1.)

Рисунок 1. Загальний вигляд гербарного зразка *Plectania melastoma* CWU (Мус) AS 8707 з території природного заповідника «Медобори».

Автори висловлюють вдячність доктору Гансу-Отто Баралу (Hans-Otto Baral) з Німеччини за підтвердження вірності ідентифікації зразку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелюта В.П., Зикова М.О., Гайова В.П., Придюк М.П., Шевченко М.В. Деякі зміни до списку видів грибів, включених до Червоної книги України // Український ботанічний журнал. – 2022. – Т. 79, № 3. – С. 154-168.

2. Гриби України. – 2006. Електронний ресурс. Режим доступу до сайту: <http://www.cybertruffle.org.uk/ukrafung/ukr/index.htm>
3. Зикова М.О. Нова знахідка рідкісного дискоміцета *Plectania melastoma* (Ascomycota, Pezizales) на території України, Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин, Мат. V Міжнародної конференції (25–28 червня 2018 р., Херсон), Херсон: ФОП Вишемирський, 2018. – С. 120–121.
4. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15 лютого 2021 року № 111 «Про затвердження переліків видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ), та видів рослин та грибів, що виключені з Червоної книги України (рослинний світ)». Електронний ресурс. Режим доступу до сайту: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-21#Text>
5. Gierczyk B., Kujawa A., Wójtowski M. *Plectania melastoma* – nowe stanowisko w Polsce // Chrońmy Przyrodę Ojczyść. – 2010. – Т. 66, N1. – S. 61–64.
6. Glejdura S., Kunca V., Kučera V. *Plectania melastoma* (Sarcosomataceae, Pezizales) in Slovakia // Catathelasma. – 2011. – Vol. 13. – P. 19-24.
7. Healy R.A., Arnold A.E., Bonito G., Huang Y.L., Lemmond B., Pfister D. H., Smith M. E. Endophytism and endolichenism in Pezizomycetes: the exception or the rule? // New Phytologist (Letters) – 2021. – 9 p.